

CYCLUS 'DIERENSTAD'

BIODIVERSITEIT &
GEOUWEN

VOORJAAR 2022

Werkgroep Mussen

Elisa Ruwet & Erik Etienne

OBJECTIFS DE LA PRÉSENTATION

- ▶ Doelstelling 1
- ▶ Doelstelling 2
- ▶ Doelstelling 3

VOORSTELLING

TIJD VOOR ACTIE

MUSSEN IN GEBOUWEN

STRATEGIE

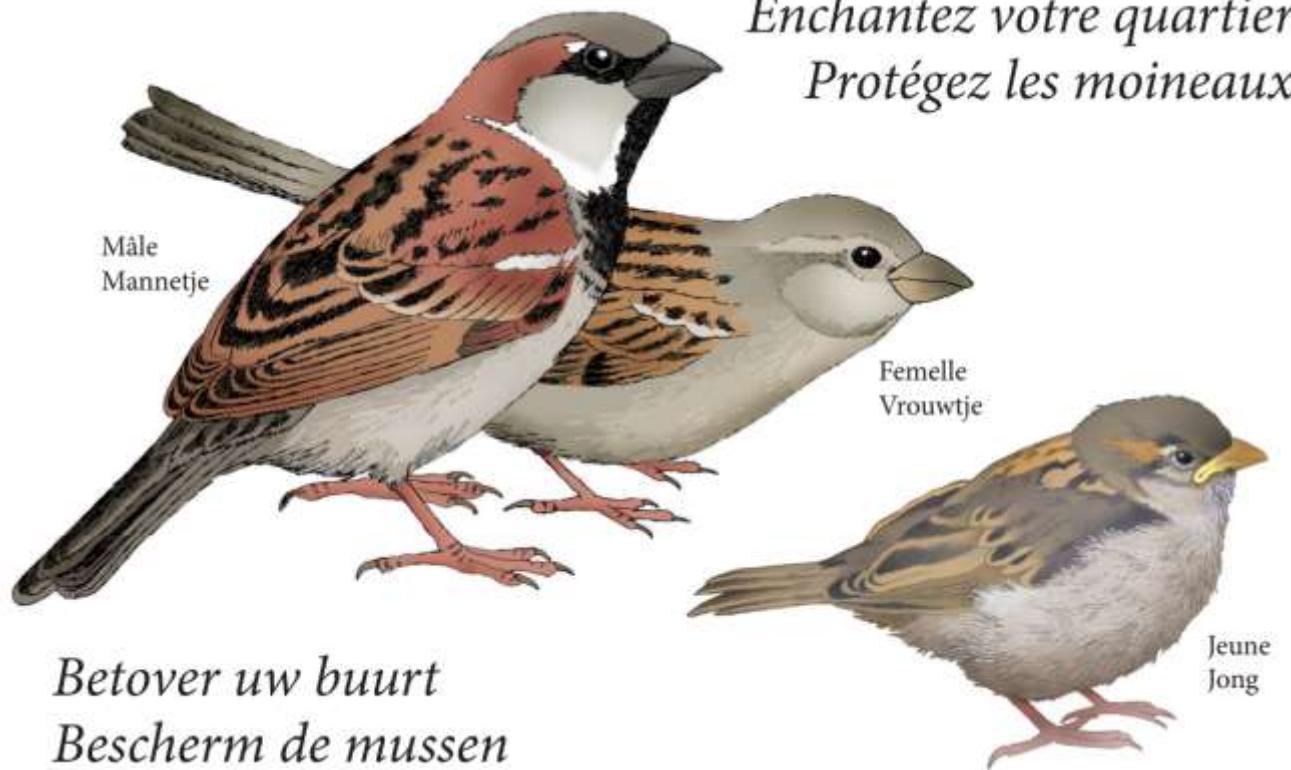
Foto: Martine Wauters

De huismus (*Passer domesticus*)

Type

Soort

De huismus (*Passer domesticus*)

- ▶ Van het Latijnse *domus*, -us vrouwelijk, betekenis “huis”, “woning”

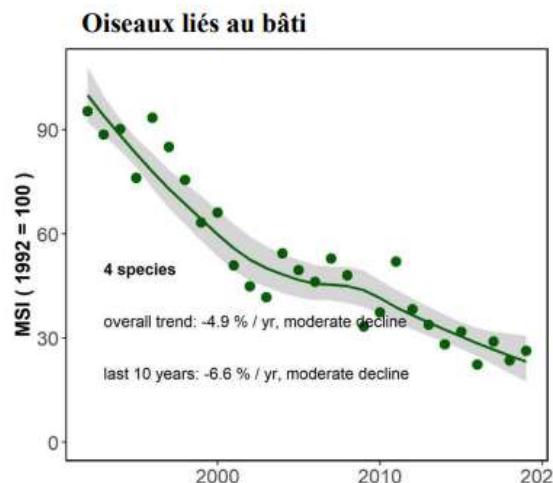
Niet huishoudelijk

Niet gedomesticeerd

Vaststelling

Evolution des populations de Moineau domestique (*Passer domesticus*) 1992-2016
(taux de présence normalisé sur l'année 1992, méthode des Indices Ponctuels d'Abondance sur points d'écoute)
Source : PAQUET A., WEISERBS A. 2017 (Natagora-Aves)

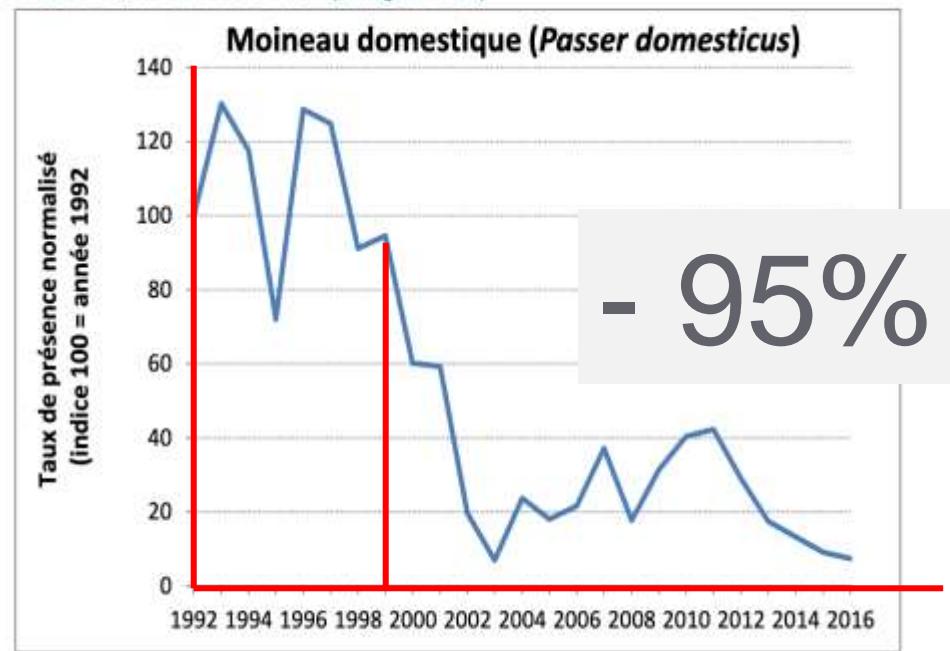

Figure 3.8. Tendance globale des oiseaux nichant sur le bâti. 4 spp. ; Moineau domestique, Martinet noir, Étourneau sansonnet, Rougequeue noir (taux de croissance annuel moyen en %). Le Pigeon biset feral n'a pas été pris en compte. Région bruxelloise pour la période 1992-2019.

Voorbeeld van Neder-Over-Hembeek

- ▶ 100% van de straten onderzocht
- ▶ 39% van de straten met aanwezigheid van mussen (Zom = straat / Zri = gebouw)
- ▶ 98% van de mussen in oude gebouwen (waar de tijd zijn tol heeft geëist)

Mussen?

Ancêtre du moineau domestique

Développement
de l'agriculture (10.000 années)

Deux lignées de moineaux

**Commensal
de l'Homme**

Le moineau domestique actuel

Avec une **11 sous espèces** :

- Villages et villes (cultures, réserves de grain, habitats)
- Alimentation céréales modernes
- Mandibules modifiées
- Génétique modifiée (digestion céréales modernes)
- Sédentaire (2 migratrices)

Moineau de Bactriane considéré comme une population relictuelle du moineau domestique ancestral

Non-commensal

**1 sous espèce Moineau domestique
Proche de l'ancêtre**

Moineau de Bactriane (Moyen orient)
Passer domesticus bactrianus

- Non commensal de l'Homme
- Reste loin des villages
- Fuit l'homme
- Alimentation graines sauvages
- Migrateur
- Pas d'hybridation

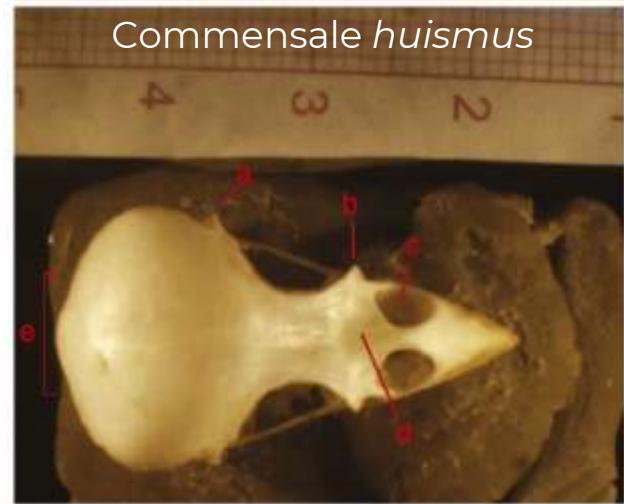
Morfologische vergelijking

- ▶ Schedel
- ▶ Snavel

Het verschil in de vorm van de schedel en de sterkte van de snavel is een aanpassing om zich met door mensen gewijzigde granen te voeden.

Wilde granen

Sterkere, grotere gezichtsschedels en scherpere snavels

Sedentair

- ▶ Maakt geen trekbeweging
- ▶ 365/365 dagen - dag en nacht
- ▶ Alle seizoenen

Erik Etienne - Schaerbeek - Patrie - 01/2021

De huismus is een soort :

- ▶ waarbij “**commensalisme noodzakelijk is**”, aldus J.Y. Paquet, Natagora
- ▶ **Commensalisme:** Hij eet aan onze tafel, wij zorgen voor zijn voedsel
- ▶ **Vereist:** Er leven geen huismussen ver verwijderd van onze steden en dorpen en wanneer de mens een streek verlaat, zal de huismus uiteindelijk ook verdwijnen.

- ▶ Men vindt ze middenin het bos, in parken en tuinen, **zolang er maar bomen staan.**

- ▶ Men vindt ze nooit middenin het bos, in parken. Ze zijn verbonden met de mens, zijn activiteiten en zijn voorzieningen.

De huismus:

- ▶ **26% bomen verjaagt de huismus! De huismus heeft nood aan open ruimte.**
- ▶ Voorbeeld: binnenterrein van huizenblok waar de mus aanwezig was, geleidelijk aan verdwenen

Voeding

- ▶ Graaneter (zaden, bessen, fruit)
- ▶ Planteneter (knoppen, bladeren, bloemen)
- ▶ Insecteneter (volwassen en jonge exemplaren).
- ▶ Maar ook alles wat voor zijn snavel valt. Junkfood (frieten, brood, diverse afvalproducten) met alle gevolgen van dien.

Kevers

Straatgras (*Poa annua*)

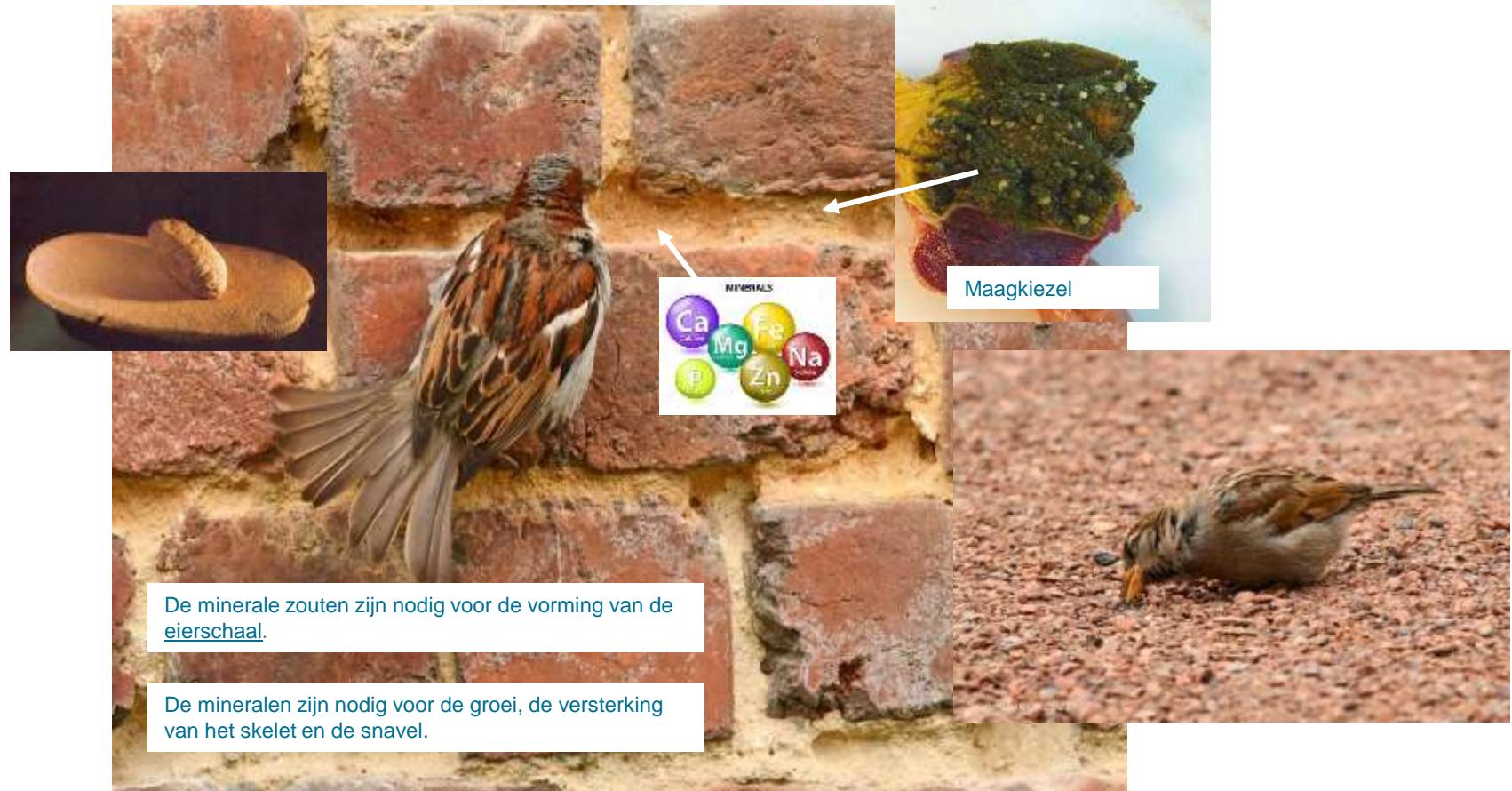

Madeliefje (*Bellis perennis*)

Grond

- ▶ Geen tanden (kleine steentjes)
- ▶ Behoefte aan mineralen

Stedelijke geofagie

Grond

- ▶ Geen wasmachine
- ▶ Droog bad voor het onderhoud van het verenkleed

Grond

- ▶ Geen wasmachine
- ▶ Droog bad voor het onderhoud van het verenkleded

Water

- ▶ Geen wasmachine
- ▶ Waterbad voor het onderhoud van het verenkleed, zowel 's zomers als 's winters
- ▶ Drinken
- ▶ Belang van fonteinen en waterpunten

Leefomgeving

- ▶ Vegetatie +++
 - Struiken, hagen +++, klimplanten, enz.

Nestelen

- ▶ Holtes in gebouwen (meerderheid van de gevallen)
- ▶ In staat om in vegetatie te nestelen (nestplaatsen)

Paraplusoort

- ▶ De huismus kan als paraplu soort worden beschouwd.
- ▶ Wanneer we de huismus beschermen, helpen we een stedelijk ecosysteem beschermen... waar we zelf deel van uitmaken!

VOORSTELLING

TIJD VOOR ACTIE

MUSSEN IN GEBOUWEN

STRATEGIE

De 5 helpende handen

③ Placer des nichoirs

*Les moineaux nichent en colonies : plusieurs logements leur sont nécessaires.
Ils seront placés assez haut, à l'abri des chats et bien orientés*

② Planter

Arbres, arbustes, haies, plantes grimpantes, graminées, ... constituent - le milieu de vie des moineaux (se reposer, s'abriter, vivre ensemble) et - leurs sources naturelles de nourriture (graines, baies, insectes)

① Installer des mangeoires

*Des apports en graines seront bienvenus toute l'année.
En période de reproduction, on pourra ajouter des vers de farine.*

④ Adapter le bâti

*Le but est de préserver et de créer des cavités pour les moineaux.
Les options sont multiples lors des aménagements, rénovations et constructions : trous de boulin, nichoirs intégrés, ...*

⑤ Installer un poulailler

Les moineaux y trouveront des ressources multiples (graines, eau, terre, plumes, ...) et de la compagnie.

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 1

Denk niet dat voederhuisjes het voedselprobleem van vogels zullen oplossen.

Vergroenen +++

Voederhuisjes zijn er vooral voor ons plezier, om de vogels de tuin, het terras te zien bezoeken.

Opgelet, er zijn regels om na te leven!!!

Une petite quantité de graines assez pour un jour.
Pas de nourrissage excessif.

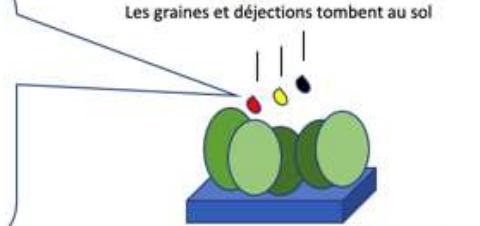
Les graines tombent au sol, elles ne s'accumulent pas sur le fond.
Pas de contamination si un oiseau est malade.

Mangeoire type

Grandes espèces
(pigeons,
perruches, ...)
interdites

Les oiseaux ne peuvent contaminer les graines par leurs déjections

+++

Un Jardin, un balcon végétalisé.

Fleurs diverses
Plantes aromatiques
Céréales
Petit buissons

Erik Etienne/ 2021

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 1

Open een kleine buurtwinkel

Open geen grootwarenhuis

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 2

Beplanting!
(de toekomst verzekeren)

Leefomgeving

Voedsel

Insecten

Zaden, bessen, fruit

COUP DE MAIN POUR LES MOINEAUX

2. PLANTER

Pourquoi planter ?

Pour préserver et développer

Le MILIEU DE VIE des moineaux, où ils pourront

- se protéger des conditions difficiles et des prédateurs
- se reposer, dormir
- vivre ensemble, chanter, se chamailler

Leur SOURCE DE NOURRITURE, afinqu'ils puissent

- manger les graines, base de leur alimentation
- trouver les insectes essentiels à la croissance de leurs petits

Où planter ?

PARTOUT !!! Appuis de fenêtres, balcons, terrasses, petite cour, jardins, façades, pieds d'arbre, rues, parcs...

Que planter ?

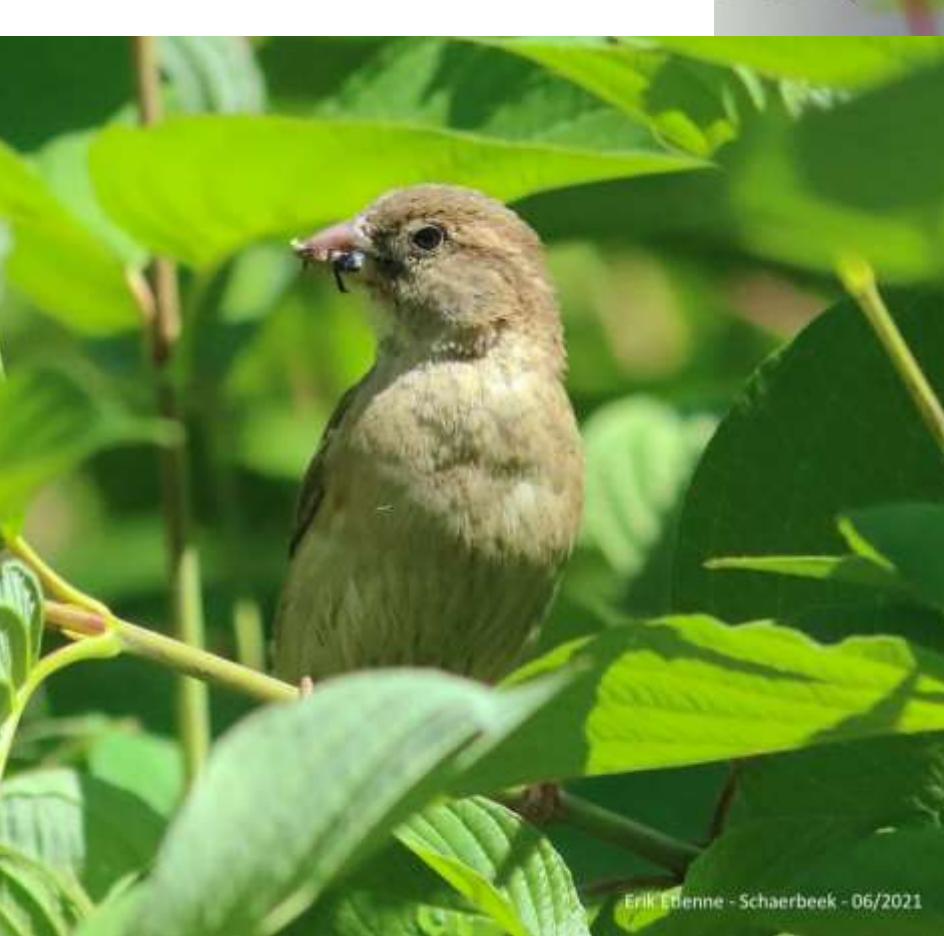
Plantes à fleurs, graminées, buissons, haies, plantes grimpantes, arbustes, arbres.

Conseils :

- Préférez les plantes de variétés locales
- Laissez pousser les plantes sauvages
- Laissez les fleurs monter en graines

Voedsel

Erik Etienne - Schaerbeek - 06/2021

Leefomgeving

Erik ETIENNE

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 3
- ▶ Oriëntering
 - Bij voorkeur oostelijk / zuidoostelijk / noordoostelijk georiënteerd
 - Vermijd een volledig zuidwestelijke (regen en wind) of zuidelijke (oververhitting) oriëntering.
 - Er kan een scherm worden gebruikt om van de regel af te wijken.
- ▶ Vlieggat
 - Rond - ovaal
 - Diameter van min. 3,5 cm
 - De onderkant van het gat op max. 15 cm van de bodem.
- ▶ Volume
 - 10 x 10 cm X 20 cm (minimaal).
- ▶ Configuratie
 - Meerdere holtes dicht bij elkaar (mussen nestelen in kolonies)
 - Vermijd de combinatie nestkast/voederhuisje
 - Van 2 tot 10 m hoog

Voor zijn nest, zelfs in een holte, heeft de huismus vegetatie nodig, ...

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 3

De 5 helpende handen

► Helpende hand 5

COUP DE MAIN POUR LES MOINEAUX

5. AVOIR DES POULES

Pourquoi installer un poulailler ?

Les moineaux apprécient la compagnie des poules, le poulailler les attire :

- Ils y chipent des plumes pour faire leur nid douillet et y picorent des graines.
- Ils profitent de l'eau des poules pour boire.
- Ils trouvent aussi de quoi prendre des bains de poussière pour entretenir leur plumage.

Comment faire ?

- Prévoir environ 10 m² pour deux poules (habitat et enclos compris)
- Sécuriser l'enclos pour éviter les prédateurs (fouines, renards)
- Mettre perchoir et pondon en hauteur à l'abri des intempéries

Vos avantages ?

- Les poules vous offriront des œufs frais
- Elles mangeront vos restes de repas et épeluchures
- Elles se régaleront des limaces, pucerons et autres insectes

De 5 helpende handen

- ▶ Helpende hand 4

Enkele overwegingen en denkpistes
om gebouwen aan te passen...

VOORSTELLING

TIJD VOOR ACTIE

MUSSEN IN GEBOUWEN

STRATEGIE

Steigergaten

Een korteling is een kort stuk steigerhout dat door het korteling- of steigergat in het metselwerk werd gestoken. De korteling is een dwarsbalk die dient als steun voor de steigervloeren, beplankingen.

Steigergaten

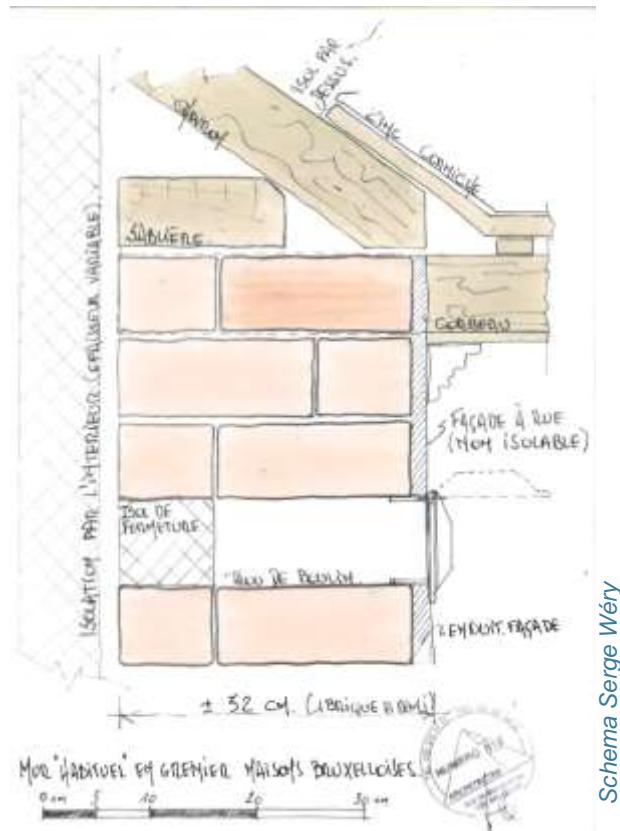

Schéma Serge Wéry

Open steigergaten

Kolonie
Antoine Delporteplein
Sint-Gillis

Open steigergaten

Steigergaten

Steigergaten en hun afdekkingen

Steigergaten en hun afdekkingen

Een afdekking ontwerpen...

School Les 4 saisons – St-Gillis

Een afdekking ontwerpen?

Meer over steigergaten

► Wat te doen?

- Open laten
- De afdekking op een kier zetten
- Een nieuwe afdekking ontwerpen
- Opnieuw creëren in moderne gebouwen?

► Te onthouden:

- Afmetingen van de holte 10 cm x 10 cm
- Toegang tot het dak
- Reeds bewoond?

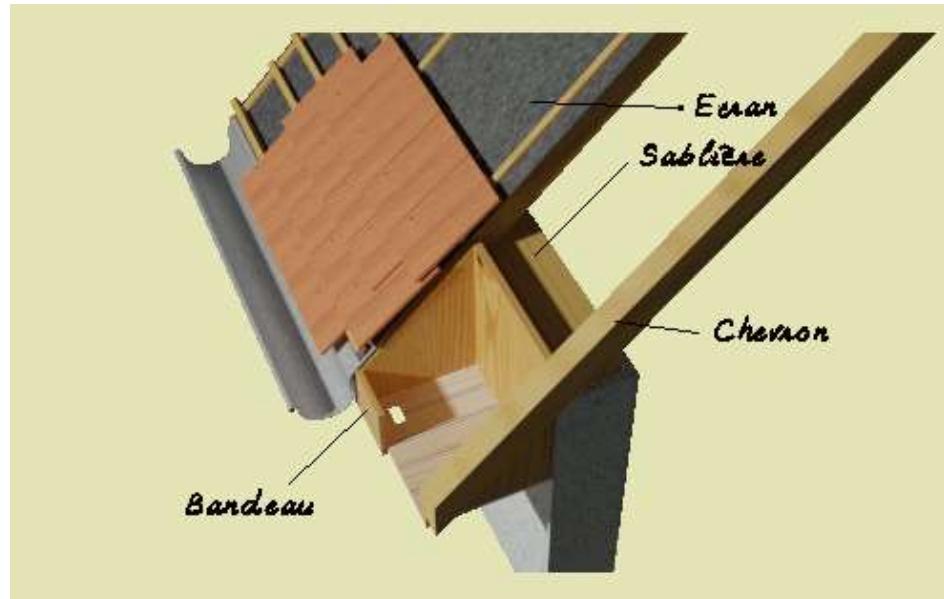
Kroonlijsten en hun spleten

Kroonlijsten en hun spleten

De inrichting van een kroonlijst

© www.nichoirs.net

De inrichting van een kroonlijst

Ecam

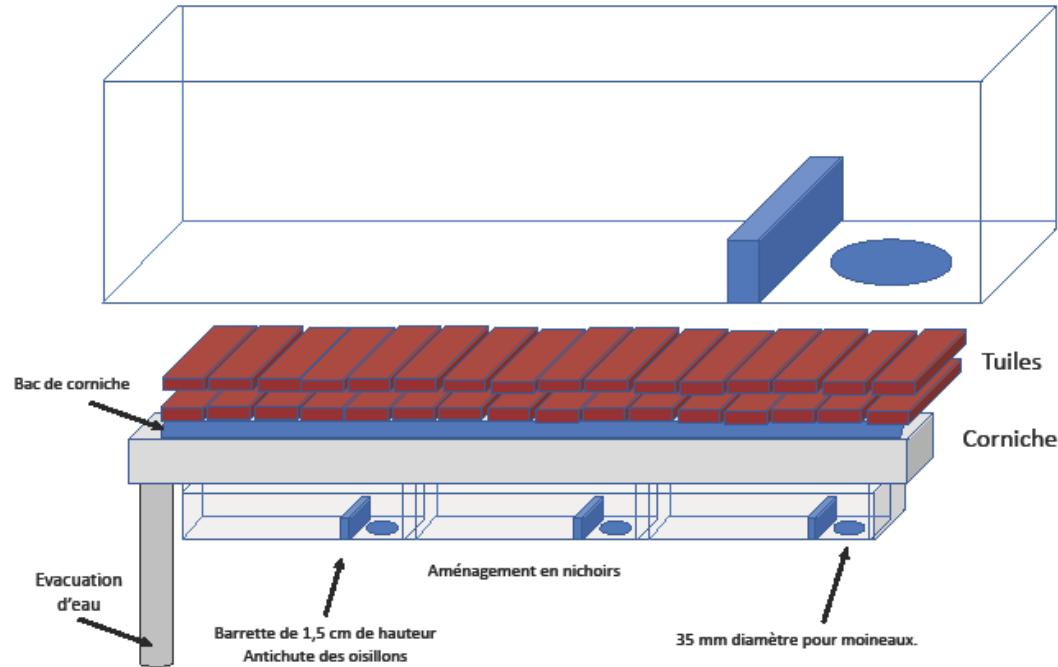

Parmastraat

De inrichting van een kroonlijst

Aménagement d'une corniche (horizontale).

Groupe moineaux Citoyens / GTM-Habitat vivant.

Erik Etienne /2021

Voorstel tot inrichting

Meer over kroonlijsten

► Wat te doen?

- Creëren van vlieggaten

Te onthouden:

- Holle bak met veel potentieel
- Afmetingen
- Toegang tot het dak of de zolder?
- Reeds bewoond?

Daken

Daken en hun randpannen

Erik Etienne - Evere - 04/2022

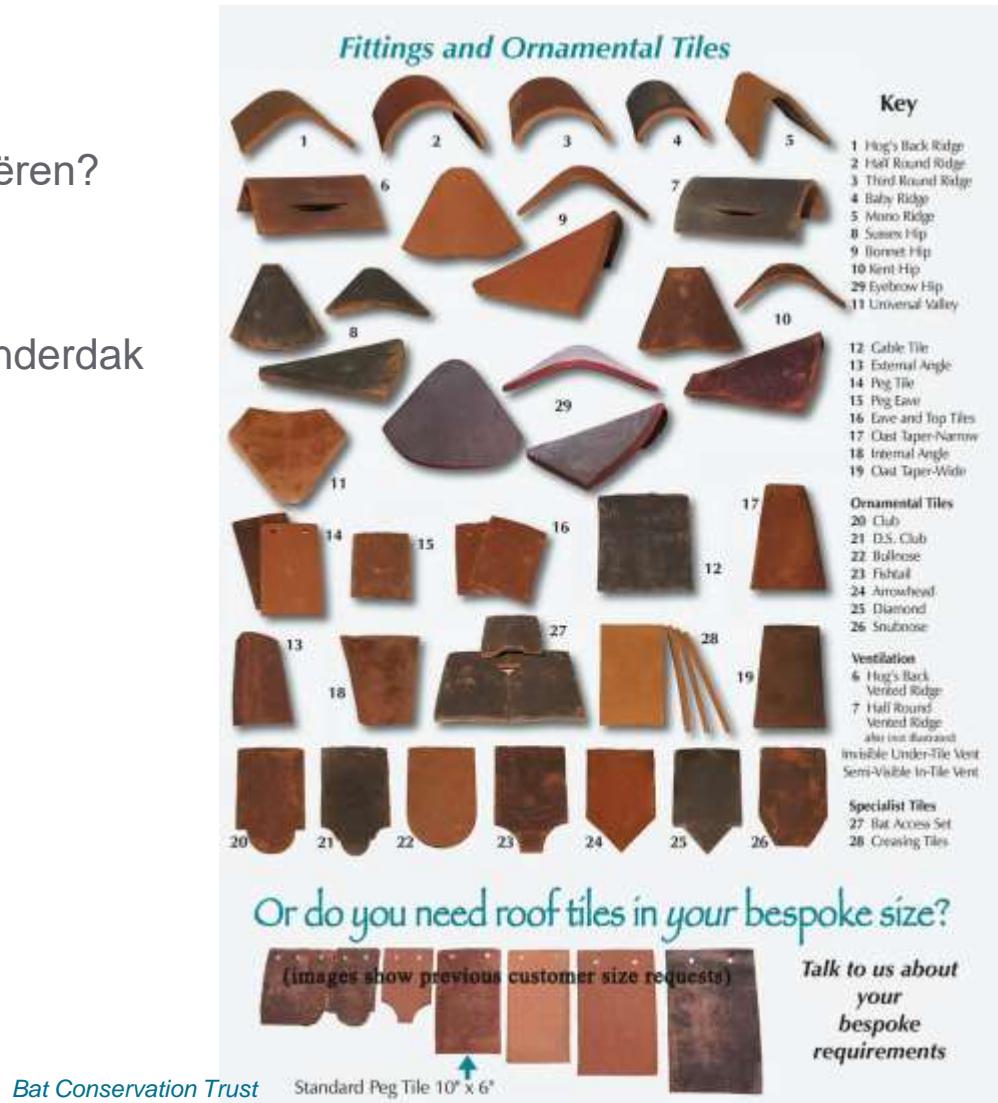
Meer over daken

► Wat te doen?

- Nieuwe 'randkroonlijst' creëren?
- Nestpannen > ! Isolatie!

Te onthouden:

- Toegang tot het dak, het onderdak of de zolder?
- Reeds nest aanwezig?

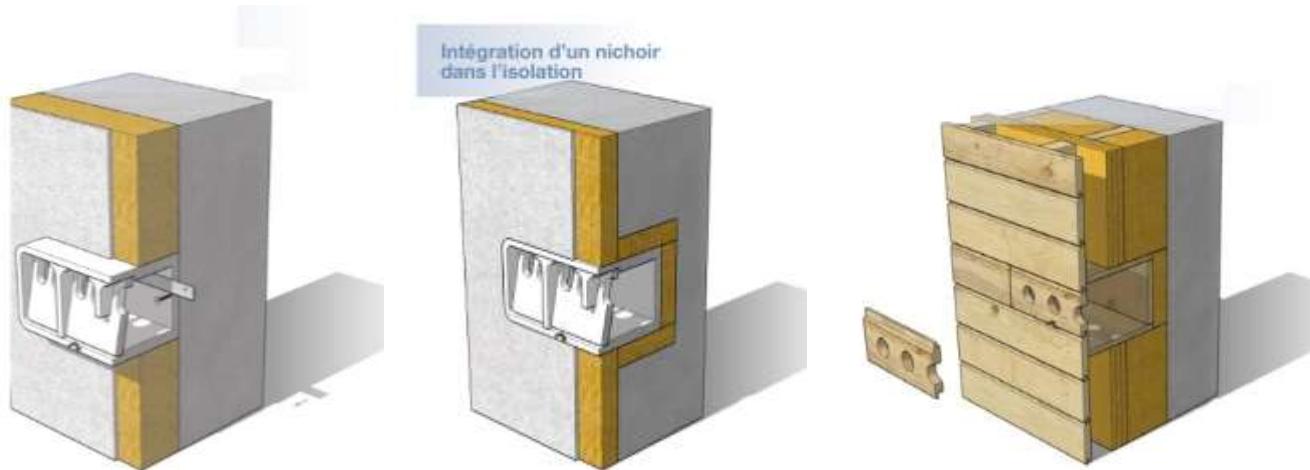
De gevel en de geïntegreerde nestkast

► Geïntegreerde nestkast of neststeen:

- Nestkast over het algemeen uit vezelbeton, te integreren in de gevel
- De nestkast kan eventueel enkele centimeters uitsteken...
- Deze wordt al dan niet volledig bedekt door de gevelbekleding (uitgezonderd het vlieggat)...

De geïntegreerde nestkast en isolatie

Gids Duurzame Gebouwen - Leefmilieu Brussel

Checklist Groen bouwen

Te integreren nestkasten voor mussen

Binnenafmetingen:
29 x 24 x 15,5 cm
Buitenafmetingen:
22 x 17 x 12 cm

Afmetingen:
18 x 23,5 x 18 cm

In de gevel te integreren nestkasten

Afmetingen:
16 x 29 x 21 cm

Afmetingen:
24,5 x 43 x 20 cm

In de gevel te integreren nestkasten

Afmetingen:
21,5 x 21,5 x 12 cm

Afmetingen:
44 x 21,5 x 15 cm

Niet-vollede lijst...
Nestkasten voor mussen kunnen ook andere soorten aantrekken.
Nestkasten voor andere soorten kunnen ook mussen aantrekken.

Meer over geïntegreerde nestkasten

► Wat te doen?

- Integreren (vanaf het begin van het ontwerp van de werken)

► Te onthouden:

- Welke soort?
- Welke nestkast?
- Oriëntering, configuratie, enz.

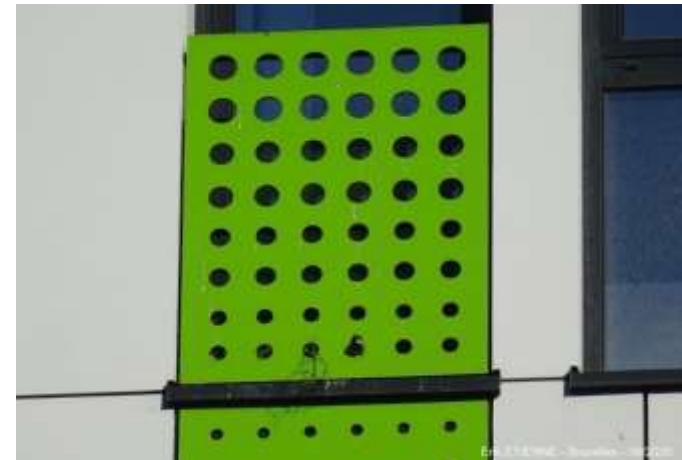
Moderne gebouwen

- ▶ Rode pijl: leidingen, afvoer
- ▶ Blauwe pijl: element onder terras
- ▶ Groene platen met gaten, twee nestplaatsen tussen venster en plaat.

Moderne gebouwen

- ▶ Verborgen hoeken, spleten en andere holtes

Praktijkgeval, voorstelling

- ▶ Dethystraat - april 2022

The image shows the front cover of a booklet titled "Habitat Vivant". The title is at the top in large white letters. Below it, a green rectangular box contains the text "Cas pratique" and "Rue Dethy 81". In the bottom right corner of the green box is a small green sprout icon. At the bottom left, there is a small circular icon with a dot and a curved arrow pointing towards it. The bottom of the page has the text "Projet Novembre 2021-Mars 2022". On the right side, there is a logo for "maisoneco huis" featuring a stylized house icon above the text.

Habitat Vivant

Cas pratique
Rue Dethy 81

Projet Novembre 2021-Mars 2022

maisoneco huis

VOORSTELLING
TIJD VOOR ACTIE
MUSSEN IN GEBOUWEN
STRATEGIE

Strategieën

- ▶ **Strategie voor behoud**
 - Behoud van in de habitat en het erfgoed geïntegreerde holtes
- ▶ **Strategie voor herstelling**
 - Herstelling van spleten en gaten om er in het gebouw geïntegreerde holtes van te maken
- ▶ **Strategie voor vervanging**
 - Er worden kunstmatige holtes gemaakt

De stad Brussel heeft een plan uitgewerkt voor de aanleg van een nieuwe wijk langs het kanaal in Neder-Over-Heembeek, vlakbij de Van Praetbrug.

Hierbij is het de ambitie om in te zetten op het voorbeeldbeheer van water en biodiversiteit.

Werken

- ▶ Verschillende verantwoordelijken met interventies voor de stedelijke biodiversiteit

Erik Eeckels - Bruxelles - 1/9/2021

► Te onthouden punten

Gids duurzame gebouwen

www.gidsduurzamegebouwen.brussels

Websites

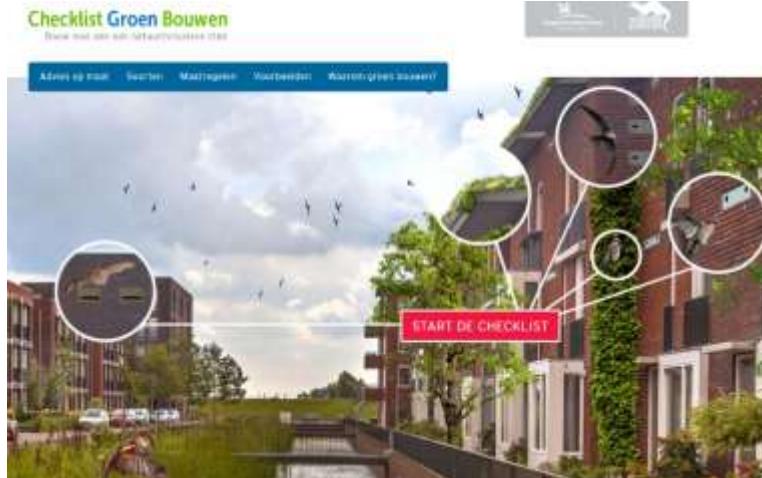
- ▶ Blog Martine Wauters
- ▶ Technische gids LPO
- ▶ Checklist Groen Bouwen

Naslagwerken

- ▶ Designing for Biodiversity
- ▶ Single origin of human commensalism in the house sparrow. G.-P.SÆTRE, S.RIYAH, M.ALIABADIAN, J.S.HERMANSEN, S.HOGNER, U.OLSSON, M.F.GONZALEZROJAS, S.A.SÆTHER, C.N.TRIER, T.O.ELGVIN. Journal of Evolutionary Biology. Vol. 25 788 2012

Illustraties en foto's:

- ▶ De foto's zijn afkomstig van GTM-Média

Mussenwerkgroepen

Burgerwerkgroep Mussen en Mussenwerkgroep

GTM-Habitat Vivant:

Coördinatie Elisa Ruwet

📞 ✉ eruwet@stgilles.brussels of 0490 47 64 01

Burgerwerkgroep Mussen:

Coördinatie Erik Etienne

?

MERCI POUR VOTRE ATTENTION

